

bada, forta, sorollosa. *Butzar* intr. 'pressionar amb cos prominent': «els cavalls s'enfonsaven pel fang fins a clavillar, *butzaven* d'anques, per sortir-ne i ensopegaven en les roderes» Noller (*O.C.* xi, 190.6). *Bútzem* m. instrument de música comarcal (potser de forma i so semblants als d'una simbomba, i sens dubte de sorda remor): «feia --- cantar a la desafinada capella amb la flauta, el clarinet i el *bútzem*: 'Jesucrist, la passió vostra' ---»; «va tòrcer el cap, --- imità el *bútzem* amb un puny clos a la boca ---, es quedà parant la mà, dient --- 'Una caritat, per amor de Déu!'; i passant a l'individu que el toca en una orquestra de Valls: «entraven a les sales del cafè, --- deixondien el clarinet, que s'adormia, --- els violins, el contrabaix, el cornetí, el *bútzem*, demanant-los ---» Noller (*O.C.* viii, 214.5, 135.12; *Vilaniu O.C.* 134.15). I amb els rossellonesos, que s'acosten més al sentit de *BATZEGAR*: *botzigada* que jo he citat de Saisset, i *botzida* «empenta» (Grandó) 'batzegada': «una persona ens va eixir de trasantó, --- caminava a *botzides*, s'aturava d'ací d'allà i ens sotjava amb la curiositat d'un mussol» JSebPons (*Set Sivelles* 103.14).

ESCABETX. Com ja diu l'article del *DECat.* (iii, 449a45) està documentat en el *Li. de Cuina de Sent Soví*, s. xiv; repetidament: *escabeyg*, *NCl.* cxv, p. 205, 207.2; i amb variants en *-ey*: *escabey*, *esquabey* etc. (207, 204), que es poden explicar com extrems analògicament d'un antic plural *escabei(g)s*; noves confirmacions, doncs, de l'arrelament en català des de molt antic, amb transmissió directa de l'àrab (no pas per conducte cast. o sicilià, si de cas a la inversa). Grewe, en la seva ed. (p. 206, n.2) documenta millor la forma predominant en àrab (aquí amb el conegut fenomen de meta-sil·labisme, que explico en el *DCEC* (ii, 316-7) i *DECH*: *sikba6* o *sakba6* en l'anònim andalusí de princ. s. xiii p.p. Huici etc. incorporat ja al sistema conjugatiu de l'àrab a Orient (amb participi *musákba6*): Al-Bagdatí, llibre de cuina de Bagdad, s. xiii, dóna recepta de *sámak musákba6* = *peix escabetxat*.

Escallar (el gra) 'batre'l' ross. JSebPons (*Set Sivelles*), cf. *PVArGc*, s. v. *escarrià*.

ESCAMNAR. La més antiga dada medieval, llevat de les de la variant *escatmar* de Jaume I, és la del *Li. de Cuina* de *St. Soví*, que ara podem afegir-hi, el qual ens el presenta, a diferència d'aqueixes, amb sentit material; cf. *cavall escamnat de la boca* 'escoriat', 1544, *DECat.* iii, 464a45, 'endurir-se la vianda que es cou' Badalona, iii, 464a56: «porcell no afflama hom mas ab un bastó lis, ab una conna de carnsalada, lo deu hom fregar al comensament, desus, per amor d'*escamnar*», *NCl.* cxv, 73.5, aparentment 'excoriar' (o 'torrar-ne la pell?'). L'etimologia que he establert (*SKAT-TJAN X AESTIMARE 'escatimar, regatejar') implica sentit primàriament moral, immaterial, però es pot passar d'aquest a aquell; d'altra banda el context del *St. Soví* i la forma cerdana *esconnar* (iii, 464b7) mostren que el mot va ser atret més o menys a l'òrbita d'*escotnar*

'lleva la pell, lleva la cotna'.

+ESCANÇAR 'abocar (un líquid), servir-lo', germà del cast. *ESCANCIAR* (*DCEC/DECH*), germanisme paral·lel al subst. fr. *échanson*, del gòtic *SKANKJAN* (= al. *schenken*) desconegut fins ara en català: «fer salsa de gallines ---: prin una escudella del brou de les gallines, --- puys ab aquell brou que és refredat, debat bé los hous; e, asò fet, *escansa* en una scudella» *Sant Soví* (*NCl.* cxv, 101.1f.).

ESCARBOTAR. Amb el sentit d'arrencar, fer saltar (els ulls d'un animal sacrificat), ja segle xiv (molt anterior a la data de 1803, que s'havia trobat més antiga): «fer --- cabadura ---: prin hom lo cap --- del moltó e soque<r>re:l hom bé, e rau-lo ab un coltel, e --- *esquerabot* hom los hulls, e fregue-ls ---» *St. Soví* (*NCl.* cxv, 188.5f, i n. 3 i 4): a p. 71.2f, es preceptua també «*socarar* e raure» la cabadura de vedell. La variant secundària que tenim aquí, amb anaptixi dins *-rb-* és avui general a Mallorca.

+ESCULL. L'usava Llull (assegurat per la rima) en el sentit de 'espècie, índole, manera d'obrar': «Si al Consili va ergull / ab null hom, en ell l'acull, / tot hi serà de mal *escull*» *Lo Concili* (*Rims* ed. 1934, ii, 288). Spitzer havia estudiat un cat. *escull* (*Neuphil. Mittgn.* xxiv, 85) que ell interpretava com «auswahl» (tria, selecció), però com que no en sé altre cas que el de Llull sembla que no l'entenia prou bé, segurament orientant-se pel sentit d'*escollir*. Ara bé amb el que va òbviament el mot *lul·lià* és amb l'oc. ant. *escuolh*, *-cuelh*, 'sorte, espècie, maniere d'agir, conduite» (*PDPF*) ben documentat entre altres en Arnaut Daniel (*Chrest.* 25.37, que Appel entén «Art, Manier, Aufnahme»), i aquest no pot venir d'*escollir*, verb enterament estrany a la llengua d'oc (que només coneix *culhir* = *collir*); és, doncs, a tort, que el *REW*₃ posa l'oc. ant. *escuelh* junt amb *escollir* i cast. *escoger*.

En canvi em sembla molt probable que es tracti de l'hel·lenisme *σχόλιον* usat almenys per Ciceró (2 cops), amb el valor de «breve scriptum, comentarium», o sigui el mot tan conegut *σχόλιον* 'explicació, comentari'. Que el terme panhelènic i ciceronià *scullum* vagi perpetuar-se en oc. i cat., desviant lleument 'explicació' cap a 'índole d'una cosa' no té gens més d'estrany que la supervivència del *VIDEATUR* de Ciceró en el cat. *vijares*, oc. ant. *vejaire*.

També suggereix això la sospita que intervingués aquest terme (que en llatí tardà degué haver-se vulgaritzat bastant) en el destí sofert localment en llatí vulgar pel gr. *σκόπελος*, ll. *SCÓPULUS* 'risc del navegant, escull', substituït per *SCOLU* en el ll. vg. central (cat., oc. *escuelh*, alt-it. *scoglió*, però *scoppio*, *scóvollo* a la resta d'Itàlia; les explicacions que s'han donat d'aqueixa variant romànica, tan investigada (veg. sobretot l'exposició més total i recent del problema en el *DECat.* s. v.) a base d'un ll. vg. **SCOCLU* no resulten ben convincents: potser hem de tendir a creure que els navegants massaliotes, tarraconenses i liguro-